

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 3 november 2016

Mål nr

T 960-15

KLAGANDE

JJ

Ombud: Försäkringsjurist EFL

MOTPART

Länsförsäkringar Skåne - ömsesidigt, 543001-0685

Box 742

251 07 Helsingborg

Ombud: Chefsjurist CW

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2015-01-20 i mål T 942-14

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Högsta domstolen förpliktar JJ att ersätta Länsförsäkringar Skåne för rättegångskostnader i Högsta domstolen med 14 000 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JJ har yrkat att Högsta domstolen ska sätta ned det kapitalbelopp som han ska betala till Länsförsäkringar Skåne till 1 500 000 kr samt räntan till 12 741 kr på beloppet 152 075 kr för perioden 14 april 2009–25 mars 2010 och till 573 428 kr på beloppet 1 500 000 kr för perioden 26 mars 2009–21 december 2012.

JJ har vidare yrkat att Högsta domstolen ska befria honom från skyldigheten att ersätta Länsförsäkringar för rättegångskostnader och förplikta Länsförsäkringar att ersätta hans rättegångskostnader i samtliga instanser.

Länsförsäkringar har motsatt sig att hovrättens dom ändras och yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. JJ orsakade i augusti 2007 av oaktsamhet en omfattande brand i en ekonomi- och stallbyggnad på Häckeberga säteri i Skåne. Större delen av byggnaden var uppförd under andra halvan av 1800-talet, och den var en av flera byggnader på fastigheten. JJs handlande omfattades av en ansvarsförsäkring hos Folksam.

2. Fastigheten var försäkrad hos Länsförsäkringar. Med anledning av brandskadan betalade bolaget ut försäkringsersättning med 4 miljoner kr. Av beloppet avsåg drygt 3,8 miljoner kr reparationskostnad medan resterande belopp, som numera har ersatts av JJ, avsåg bl.a. avbrottsersättning och ersättning för hyresgästers lösöre.
3. Länsförsäkringar väckte en regresstalan mot JJ för att få ut ett skadestånd som svarar mot den utbetalade försäkringsersättningen. JJ motsatte sig att ersätta skadan på byggnaden med mer än 1,5 miljoner kr, vilket enligt hans uppfattning utgjorde värdet före skadetillfället.
4. Hovrätten har ansett att skadeståndet ska bestämmas till reparationskostnaden, drygt 3,8 miljoner kr, med ett fördelsavdrag om 15 % av beloppet. Fördelsavdraget har av hovrätten angetts avse värdet för den skadelidande av framtida minskade kostnader för drift och underhåll samt av minskade avsättningar till periodiskt underhåll av byggnaden. Hovrätten har därmed ålagt JJ att betala skadestånd med 3 270 736 kr.

Ramen för processen i Högsta domstolen

5. Tvisten gäller endast frågan hur skadeståndets storlek ska bestämmas. Parterna är ense om *att* den faktiska reparationskostnaden om drygt 3,8 miljoner kr utgjorde ett skäligt belopp för att återställa den brandskadade byggnaden, *att* det hade kostat 4,7 miljoner kr att bygga en helt ny och i övrigt likvärdig ekonomi- och stallbyggnad *samt att* byggnaden inte hade något restvärde i skadat skick.
6. JJ har till stöd för att värdet av byggnaden före branden var 1,5 miljoner kr åberopat ett skriftligt värderingsutlåtande och förhör med värderingsmännen. Enligt värderingsutlåtandet uppgick byggnadens värde, i

utlåntagandet kallat för dagsvärde, vid skadetillfället till cirka 1,5 miljoner kr. Enligt värderingsmännen uppgick försäljningsvärdet till samma belopp.

7. Länsförsäkringar har anfört att dagsvärdet av byggnaden var högre än 1,5 miljoner kr, men har inte åberopat någon bevisning till stöd för påståendet. Någon beräkning av byggnadens bruksvärde har inte åberopats av parterna. JJ har inte gjort gällande att det var möjligt att förvärva en likvärdig byggnad.

8. Länsförsäkringar har inte överklagat hovrättens dom. Utgångspunkten för Högsta domstolens prövning är således att kostnaden för att återställa byggnaden, efter avdrag för vissa positiva effekter av reparationen, uppgick till 3 270 736 kr.

Utredningen av skadans storlek - värderingarna

9. Vid förhören har det kommit fram att försäljningsvärdet om cirka 1,5 miljoner kr har beräknats som skillnaden mellan värdet av å ena sidan en jordbruksfastighet i området med en gammal ekonomibyggnad jämförlik med den nu aktuella i fråga om storlek och skick och å andra sidan en motsvarande jordbruksfastighet utan en sådan byggnad. Värderingsmännen har inte berört frågan om det alls var möjligt att införskaffa en likvärdig byggnad på annan fastighet.

10. Enligt det av JJ åberopade värderingsutlåntagandet uppgick även dagsvärdet för byggnaden före branden till cirka 1,5 miljoner kr. Dagsvärdet har beräknats med utgångspunkt i kostnaden för att uppföra en ny likvärdig byggnad, 4,7 miljoner kr, med avdrag om 70 % för ålder och bruk av den skadade byggnaden. Beräkningen av det kvarvarande värdet har enligt vad som framgår av förhören gjorts enligt en delvärdesmetod där olika delar av en jordbruksfastighet värdesätts för sig med ledning av ortsprisanalyser. Enligt värderingsmännen kunde äldre ekonomibyggnader i området generellt

värderas till ca 1 500 till 2 000 kr per kvadratmeter, vilket motsvarade ca 30 % av kostnaden för nybyggnation. Åldersavdraget bestämdes med ledning härav till 70 %.

Skadeståndslagen och rättspraxis

11. Enligt 5 kap. 7 § skadeståndslagen omfattar skadestånd med anledning av en sakskada ersättning för sakens värde eller reparationskostnad och värdeminskning, ersättning för annan kostnad till följd av skadan samt ersättning för inkomstförlust eller intrång i näringsverksamhet.

12. Om en sak genom den ansvarsgrundande händelsen helt har förlorats, har den skadelidande rätt till full ersättning för värdet av saken. Skadeståndet kan då bestämmas till kostnaden för att förvärva en sak av samma slag, ålder och skick. Ett alternativ är att ersättningen bestäms till kostnaden för att förvärva ny egendom, i regel med avdrag för ett belopp svarande mot fördelen av att få ny egendom istället för att behålla gammal eller mer allmänt för ålder och bruk av den förlorade egendomen. Om återanskaffningsvärdet läggs till grund för skadeståndet, ska ersättningen bestämmas på ett sådant sätt att det är möjligt att skaffa likvärdig egendom i stället för den skadade. På så sätt tillgodoses skadeståndets reparativa funktion (se NJA 2015 s. 199 p. 8). Om något förvärv inte är möjligt, t.ex. på grund av att saken var unik, kan värdet bestämmas med utgångspunkt i det belopp som saken skulle ha betingat vid en försäljning.

13. Framför allt vid sakskada i näringsverksamhet kan värdet av den förlorade egendomen som ett ytterligare alternativ bestämmas utifrån egendomens bruksvärde, normalt beräknat utifrån det kapitaliserade värdet av det nyttjande som den skadelidande går miste om till följd av skadan.

14. Huvudregeln vid totalförlust av egendom är enligt uttalanden i den juridiska litteraturen att återanskaffningsvärdet och inte försäljningsvärdet ska läggas till grund för skadeståndet samt att bruksvärdet bara ersätts när någon återanskaffning inte är möjlig och ett försäljningsvärde inte heller kan tillförlitligt bestämmas (se t.ex. Bertil Bengtsson och Erland Strömbäck, Skadeståndslagen. En kommentar m.m., 5 uppl. 2014, s. 385).

15. Om däremot saken inte helt har gått förlorad, dvs. om skadan på saken är partiell, kan skadeståndet bestämmas till ett belopp som motsvarar kostnaden för att reparera egendomen med, om så är aktuellt, justering för kvarvarande värdeminskning eller avdrag för den värdeökning som uppkommer till följd av reparationen. Huvudregeln vid partiell sakskada är att reparationskostnaden ska ersättas. Skadeståndet kan emellertid också bestämmas som skillnaden mellan sakens värde i oskadat och skadat skick. Skadeståndet kan även, på samma sätt som vid en totalförlust, bestämmas med utgångspunkt från återanskaffningskostnaden av en likvärdig sak, men då med avdrag för den skadade egendomens restvärde (se t.ex. NJA 1936 s. 693; jfr Jan Hellner och Markus Radetzki, Skadeståndsrätt, 9 uppl. 2014, s. 384 f.). I undantagsfall kan skadeståndet bestämmas med ledning av en bruksvärdesberäkning.

16. Utgångspunkten är alltså vid både totalskador och partiella skador att ersättningen ska motsvara kostnaden för återställande, dvs. för återanskaffning eller reparation (jfr exempelvis Arnt E. Skjefstad, Erstatningsberegning – särskilt om fradrag for fordeler, Ak.avh. 2016, s. 81). I allmänhet gäller emellertid att den skadelidande inte har rätt till ersättning för kostnaden för en reparation, om den är högre än kostnaden för en återanskaffning av likvärdig egendom eller överstiger föremålets värde i oskadat skick. Den skadelidande kan dock ha rätt till ersättning på grundval av en reparation även i sådana fall, nämligen när det finns särskilda omständigheter. (Se NJA 1936 s. 693, NJA 1971 s. 126 och NJA 2001 s. 65 I och II. Jfr t.ex. Hjalmar Karlgren, Skadeståndsrätt, 5 uppl. 1972, s. 199.)

Ersättning för reparationskostnad när återanskaffning inte kan ske

17. Rättsfallen NJA 1936 s. 693, NJA 1971 s. 126 och NJA 2001 s. 65 I och II ger ingen egentlig vägledning för hur skadeståndet ska bestämmas när egendom har skadats och någon likvärdig egendom inte kan anskaffas. Frågan är i sådana fall om reparationskostnaden ska kunna ersättas trots att varans dagsvärde – i form av en fiktiv återanskaffningskostnad för ny egendom med avdrag för ålder och bruk hos den skadade egendomen – eller försäljningsvärde är lägre.

18. Av betydelse för frågan är att skadeståndets funktion som restitution primärt tar sikte på ett återställande ur ett ekonomiskt perspektiv – inte till att den skadelidande ska försättas i samma faktiska läge som före skadan (se bl.a. Håkan Andersson, Skyddsändamål och adekvans. Om skadeståndsansvarets gränser, Ak.avh. 1993, s. 488 och Marcus Radetzki, Skadeståndsberäkning vid sakskada, 2 uppl. 2012, s. 102 ff.). Ersättning för reparationskostnaden måste dock i vissa fall kunna utgå även när kostnaden är högre än egendomens värde.

19. Ett sådant fall avser situationer där reparationen kan förhindra uppkomsten av andra omkostnader och inkomstförluster och därför bedöms kunna utgöra en faktisk skadebegränsning.

20. Ett annat fall, där reparationskostnaden kan tänkas bli ersatt, är när reparation utgör det enda sättet för en rörelseidkare att återställa det tidigare läget, därför att det saknas möjligheter att skaffa någon annan egendom som fyller en jämförbar funktion i ekonomiskt hänseende. Detta förutsätter i regel att en reparation verkligen har genomförts eller med stor sannolikhet kommer att genomföras (jfr exempelvis Peter Lødrup, Lærebok i erstatningsrett, 6 utg. med bistånd av Morten Kjelland 2009, s. 457 f. med hänvisning till Art. 10:203 (1) andra meningen i Principles of European Tort Law). Ersättning bör

dock inte kunna utgå för reparationskostnaden, i förekommande fall med avdrag för nytt i stället för gammalt eller tillägg för kvarvarande minskat värde, om det vid ett objektiviserat betraktelsesätt framstår som oskäligt att skadeståndet bestäms på grundval av reparationskostnaden. En sådan ordning överensstämmer också med vad som får anses vara den allmänna uppfattningen i andra rättssystem (jfr t.ex. Art. VI.-6:101(3) DCFR, där det anges att ersättning för värdeminskning ska utgå om "the cost of repair unreasonably exceeds the depreciation of value" och Art. 10:203 (1) andra meningen i Principles of European Tort Law, där det anges att reparationskostnaden eller återanskaffningskostnaden ska läggas till grund för beräkningen i stället för värdeminskningen till följd av skadan "if it is reasonable to do so").

Bedömningen i detta fall

21. Ekonomi- och stallbyggnaden på Häckeberga säteri utgjorde en av flera byggnader som nyttjades i näringsverksamhet på fastigheten. Såvitt framgår av utredningen var ett förvärv av en likvärdig ekonomibygnad inte möjligt. Den skadelidandes handlingsalternativ för att kunna bedriva tidigare verksamhet var således efter branden begränsade till att reparera den befintliga byggnaden eller att bygga en ny. Mot denna bakgrund framstår den skadelidandes intresse av att reparera byggnaden i sig som befogat. Reparationen har utförts och kostnaden har inte ifrågasatts av JJ.

22. Reparationskostnaden överstiger med ett betydande belopp påstått försäljningsvärde och dagsvärde för byggnaden före branden. Dagsvärdet har bedömts vara detsamma som försäljningsvärdet. Det beror på att även dagsvärdet i praktiken har baserats på skillnaden i pris vid en fiktiv försäljning av en fastighet med respektive utan en ekonomibygnad. Någon faktisk försäljning av byggnaden hade emellertid inte varit möjlig, eftersom den utgjorde fastighetstillbehör och del av en större jordbruksfastighet med flera byggnader.

23. Vid en bedömning av om ett skadestånd beräknat på grundval av en reparationskostnad är oskäligt i förhållande till skadan bestämd med andra värderingsmetoder kan olika faktorer få betydelse. I detta fall bör, utöver styrkan av den skadelidandes ekonomiska intresse av att kunna fortsätta sin näringsverksamhet så som tidigare och skadevållarens intresse av att inte behöva betala en högre ersättning än som ekonomiskt svarar mot den skada som han har orsakat, även beaktas den osäkerhet i värderingen som föreligger. Särskilt med beaktande av att ekonomibygnaden användes i näringsverksamhet bedriven på fastigheten och att återanskaffning av likvärdig egendom inte var möjlig framstår inte ett skadestånd beräknat på grundval av reparationskostnaden som oskäligt i detta fall.

24. Hovrättens domslut ska alltså fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ella Nyström,
Kerstin Calissendorff (referent), Johnny Herre och Stefan Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Linda Stromberg